

stop celovite spremembe človeka« pa tudi tvori jedro politične ambicije po homogenizaciji družbe.

Moralna panika

V diskusiji o državljanski vzgoji, ki se konec koncev izreka tudi kot diskusija o zmožnosti šol nasploh, da oblikujejo »socialno in moralno kvalificirane ljudi«, potemtakem v »novih demokracijah« odmevajo nekdanja ideološka nasprotja. Lahko bi rekli, da se ideološka hladna vojna nadaljuje znotraj nekdanjih socialističnih držav. Pri tem se ne izgublajo samo tisti redki pozitivni aspekti predstav o družbi, ki jih je nedvomno vseboval tudi socializem, ampak žal tudi elementi solidarnostnih in liberalnih vrednot, ki so spontano vzniknile v tako imenovanih gibanjih civilne družbe proti enopartijskim sistemom v osemdesetih letih. Vendar pa se na obeh straneh nekdanje železne zaves določenost diskusije o državljanski vzgoji v neki točki vendarle izenačuje. Pritisk na šolo spregleda, da v *spremenjeni sintaksi družbenih razmerij* šola kratkomalo nikoli ne more zadovoljivo odgovoriti na obsežne zahteve glede »oblikovanja državljanov«, ker šola pač ni več to, kar je pred strukturnimi spremembami bila. Na zunaj bi ta položaj šole lahko pojasnili z Debrayevo konstatcijo o »prehodu iz grafosfere v videosfero«, ⁵ kar pomeni, da sam pedagoški proces ne more več delovati, če še poteka kot zgolj verbalno in nemara celo kot avtoritativno prepričevanje. S prilagojenimi novimi dialogskimi pristopi in drugimi novimi strategijami, ki spreminjajo šolanje v nekakšen trajen eksperiment, pa je težko jamčiti karkoli vnaprej. Predvsem ni mogoče jamčiti nikakršne »trdne morale« tudi, če bi si jo zastavili za cilj, ki ga je treba doseči.

Medijska družba, kar je eno od poimenovanj spremenjenega sveta, je dejstvo, je pravzaprav forma postindustrijske družbene organizacije, njen izraz in hkrati komunikacijski sistem, ki soomogoča funkcioniranje te družbene organizacije. Na ravni *praxisa* so se vsa mračna predvidevanja, npr. orwelloskega tipa, o medijski družbi kot realizaciji zadnje stopnje manipulacije in zares totalnega gospodstva izkazala za pravzaprav zmotna. Nasprotno! Mediji pravzaprav »živijo« od pluralizma in ni dvoma, da jim za njihovo funkcioniranje najbolj ustreza prav liberalna demokracija. Ali to tudi pomeni, da mediji tam, kjer demokracije ni, le-to proizvedejo, kar naj bi ilustriral prav razpad socializma, je seveda bolj zapleteno vprašanje, katerega razrešitev za naše razmišljanje ni kdo ve kako relevantna. Temu, da mediji s svojimi učinki na ohranjanje in širjenje množične kul-

⁵ Régis Debray, *Manifestes médiologiques*, Pariz 1994, 24.